

Инж. Милорад Ђурковић

Републички завод за привредно планирање — Титоград

Пословни резултати предузећа за узгој, заштиту и експлоатацију шума Црне Горе кроз завршне рачуне 1966. год.

Прва година Средњорочног плана развоја шумарства завршена је 31. XII 1966. год. У току ове прве године привреда се у шумарству кретала под дјејством мјера привредне реформе. Стога је потребно да се кроз разматрање постигнутих пословних резултата у 1966. год. оцијене могућности унапређивања шумарства у периоду до 1970, г. тј. да ли је при постојећим приликама могуће постићи оне резултате на унапређивању шумарства који су предвиђени Средњорочним планом.

Шумарство посматрано као цјелина кроз завршне рачуне радних организација завршило је 1966. годину са позитивним пословним резултатом. Међутим, ти резултати појединих радних организација знатно се разликују. Тако, организације у Колашину и Никшићу завршиле су 1966. годину са мањим губицима док је организација у Пљевљима постигла нарочито добре резултате. Узрок су, поред осталог, велике разлике у природним условима привређивања појединих шумско-привредних подручја.

Према подацима завршних рачуна радних организација које газдују шумама у шумскопривредним подручјима (Никшић, Пљевља, Иванград, Рожаје, Колашин и Даниловград) пословни резултати 1966. год. у односу на 1965, ако се посматрају у цјелини кроз основне елементе расподјеле укупног прихода, показују сљедећа кретања:

	— у 000 н. динара		
	1965.	1966.	Индекс 1966/1965.
Укупан приход	60 352	70 602	117
Утрошена средства	20 096	23 838	118
Нето-продукт	40 257	46 764	116
Трошкови пословања	33 236	38 389	115
Д о х о д а к	27 116	32 213	119
Бруто-лични дохоци	20 483	25 730	126
Нето лични дохоци	12 204	16 580	136
Фондови из дохотка	6 180	6 161	99,7

Као што се види, укупан приход се повећао у односу на 1965. год. 17⁰/₀, нето-продукт 18⁰/₀ а фондови из дохотка остали су скоро на нивоу 1965. (око 0,3⁰/₀ мањи). Притом треба имати у виду да су у августу 1965. ступиле на снагу нове цијене предвиђене привредном реформом, па стварни пословни резултати нијесу тако значајно повећани.

Иако су, гледано у цјелини обртна средства ових предузећа порасла у односу на 1965. год. 60⁰/₀, појавиле су се у овим организацијама, осим Пљеваља и Рожаја, тешкоће у погледу ликвидности, јер су им знатна средства била везана у неликвидним облицима. Тако, иако су се крајем 1966. год. смањиле залихе готових производа 52⁰/₀ у односу на 1965., порасле су залихе недовршене производње за 7⁰/₀ а потраживања од купаца 36⁰/₀. Кад се има у виду да су укупна потраживања организација крајем 1965. износила 5,4 милиона н. д., онда се може претпоставити колико су поједине радне организације, чије се иначе пословање због тежих природних и других услова одвијало под неповољним условима, могле интензивирати газдовање својим шумама у току 1966. год. и кад су њихова дуговања износила крајем септембра око 13,6 милиона н. д, а крајем децембра 7,4 милиона. Потрошачи њихових производа: Фабрика целулозе и папира, комбинат „Лим“ у Иванграду и комбинат „Први мај“ у Никшићу због слабе производње и тешкоћа пласмана својих производа, а такође и њихове наплате, налазиле су се у тешком положају, па су сувише дуго задржавали средства ових радних организација. То је неповољно дјеловало на газдовање шумама и радне организације у шумарству. Оне због недостатака потребних средстава нијесу могле реализовати своје планове рада. У томе се, поред неких субјективних разлога, налазе узроци заостајања изградње комуникација и шумскоузгојних радова у шумскопривредним подручјима 1966. год. Уколико се и током 1967. не би ове прилике побољшале, не би се могли постићи одговарајући резултати на интензификацији газдовања шумама. То би значило, да би наредне три

Радна организација	— у 000 н. динара								
	Укупан приход		Нето-продукт		Доходак		Индекс 1966. 1965.	Индекс 1966. 1965.	
	1965.	1966. Индекс 1966. 1965.	1965.	1966. Индекс 1966. 1965.	1965.	1966. Индекс 1966. 1965.			
Никшић	8 322	8 332	100	5 518	5 587	101	4 095	3 885	95
Пљевља	16 710	21 858	131	12 228	16 764	137	7 811	11 624	149
Иванград	15 200	18 437	121	9 695	11 123	115	6 262	7 834	125
Рожаје	7 035	7 379	104	4 685	4 613	98	3 062	2 620	85
Колашин	10 228	11 410	111	6 279	6 499	103	4 469	4 600	103
Даниловград	2 807	3 186	113	1 853	2 178	117	1 412	1 650	117
С В Е Г А:	60 352	70 602	117	40 257	46 764	116	27 116	32 213	119

године Средњорочног плана требало уложити велики труд, напоре и средства да би се у њиховом раду постигли планирани резултати.

Јаснија представа о резултатима рада ових организација добиће се из поређења њиховог укупног прихода, нето-продукта и дохотка по завршним рачунима за 1966. год.

Као што се види из ових података, пораст нето-продукта већи је од пораста укупног прихода у радним организацијама у Никшићу, Пљевљима и Даниловграду, док је у колашинским, иванградским и рожајским мањи. Пораст дохотка већи је од пораста укупног прихода у организацијама у Пљевљима, Иванграду и Даниловграду док је код осталих мањи.

Наведени подаци показују да је пословни успјех у појединим организацијама различит. Ако се доходак радне организације узме као најважнији показатељ резултата рада, пословни успјех 1966. год. у односу на 1965. г. у пљеваљској организацији знатно одскаче од осталих радних организација. Међутим, разматрање пословних резултата кроз доходак из завршних рачуна не може дати реалну представу о стварним резултатима рада ових организација, јер се при томе немају у виду фактори њихове производње, тј. стање и структура шумског фонда, број запослених радника, физички обим производње и његова структура и уложена средства. Осим тога, различита организација рада у предузећима онемогућава да се број запослене радне снаге узме као сигурна основица за израчунавање њихове продуктивности. Неке организације, на примјер, транспортују шумску грађу сопственом радном снагом и средствима а друге не, или поједине организације извозе шумске сорimente из шуме на бази услуга а друге сопственом механизацијом, запрегама и радном снагом.

Према статистичким подацима сјече шумских соримената 1966. год. кретале су се овако: у шумама шумскопривредних подручја.

— у м³ корисне масе

Радна организација	Лишћари	Четинари	Укупно
Никшић	40 982	29 690	70 672
Пљевља	33 590	80 500	114 090
Иванград	84 700	50 420	135 120
Рожаје	20 700	39 750	60 450
Колашин	94 000	24 800	118 800
Даниловград	15 000	9 100	24 100
С В Е Г А:	288 972	234 260	523 232

Тај обим сјеча извршен је при просјечној упослености у Никшићу 324, Пљевљима 514, Иванграду 917 Рожајама 347, Колашину 483 и Д. граду 127 радника.

Да би се реалније оцијенили резултати пословања поједине радне организације 1966. год., приказале се у апсолутним изно-сима: укупан приход, нето-продукт, доходак, фондови из дохотка, укупан приход по запосленом, нето-продукт по запосленом, уку-пан приход по једном м³ посјечене корисне дрвене масе и нето-продукт по једном м³ посјечене корисне дрвне масе шумских сортимената.

— у 000 н. динара

Назив орга- низације	Укупан приход	Нето- продукт	Доходак	Фондови из дохотка
Никшић	8 332	5 587	3 885	167
Пљевља	21 858	16 764	11 624	4 171
Иванград	18 437	11 123	7 834	845
Рожаје	7 379	4 613	2 620	529
Колашин	11 410	6 499	4 600	175
Даниловград	3 186	2 118	1 650	274
С В Е Г А :	70 602	46 764	32 213	6 161

— у Н. динарима

Радна организац.	Укупан приход по запосленом	Нето-продукт по запосленом	Укупан приход по м ³ посјечене корисне масе	Нето-продукт по м ³ посј. кор. масе
Никшић	25 716	17 243	118	79
Пљевља	42 525	32 634	192	147
Иванград	20 106	12 120	136	82
Рожаје	21 176	13 293	122	76
Колашин	23 623	13 455	96	55
Даниловград	25 086	17 149	132	90

Из наведених показатеља види се да се резултати рада 1966. год. у појединим организацијама разликују веома много. Радна организација у Пљевљима остварила је највећи укупни приход, нето-продукт и доходак. Исто тако и фондови из дохотка у овом предузећу неупоредиво су већи него у осталима. То је, поред осталог, посљедица релативно високог укупног прихода и нето-продукта који је остварила ова организација по запосленом и по м³ посјечене масе шумских сортимената. Узрок овако великих разлика у резултатима привређивања лежи првенствено у различитим природним условима привређивања, тј. различитој структури шума и посјечене дрвне масе, неједнаким условима сјече и изво-

за, као и неједнакој унутрашњој организацији рада. То ће нам показати и следеће поређење појединих елемената у радним организацијама:

Елементи	Радна организација					
	Никшић	Пљев.	Ивангр.	Рожаје	Колаш.	Д. град
1. Обим сјеча у м ³ кор. масе	70 672	114 090	135 120	60 450	118 800	24 100
2. Учешће четин. у посјеч. маси у процентима (%)	42	71	37	66	21	38
3. Укуп. приход у 000 динара	8.332	21.858	18.437	7.379	11.410	3.186
4. Фондови из дохотка у 000 динара	167	4.171	845	529	175	274

Колики утицај имају стање и структура шума, а, с тим у вези, и структура произведених шумских сортимената на пословни успјех радне организације, најбоље ће показати поређење цијене појединим шумским сортиментима и норми за њихову сјечу и израду. Како норме сјече и израде зависе и од природних услова, то не у мањој мјери варирају у појединим радним организацијама. Прилике за рад у организацији у Пљевљима узеше се као средње повољне, па ће норме сјече и израде сортимената ове организације послужити за ово поређење.

Шумски сортименти	Дневна норма сјече и израде у м ³	Продајна цијена по 1 м ³ у и. динарима
Трупци за резање јеле и смрче	3,60	176
Трупци за резање црног бора	3,45	325
Целулозно дрво четинара	3,13	155
Трупци за резање букве	3,80	152
Целулозно дрво букве	3,73	90
Огривно дрво букве	4,00	69

Према томе, норма сјече и израде за осмочасовно радно вријеме трупаца јеле и смрче незнатно се разликује од норме за букову целулозу или огревно дрво, а цијена је скоро двоструко, односно скоро два и по пута већа. Ако се при томе још има у виду, да је транспорт букових сортимената знатно тежи и скупљи, онда је јасно због чега се радне организације које, с обзиром на стање шума, морају да производе веће количине букових сортимената налазе у неупоредиво горем економском положају него оне које

производе веће количине четинарских сортимената. Ово тим при- је кад се има у виду да се просторно дрво букве (целулозно и огревно) тешко и пласира по наведеним цијенама, које често у тарском и никшићком шумском подручју због тешких услова из- воза не могу да покрију ни трошкове производње.

Учешће четинара у укупном фонду дрвне масе једног под- ручја значајан је показатељ повољности природних услова при- вређивања шумских организација. Према најновијим подацима, ово је учешће по шумскопривредним подручјима сљедеће:

Шумскопривредно подручје	Четинара	Лишћара	Укупно	— у 000 м ³
				Учешће че- тинара у укуп. маси у %
Никшићко	2 611	9 221	11 832	22
Пљеваљско	6 968	1 538	8 506	82
Лимско (Иванград)	6 522	8 341	14 863	43
Тарско (Колашин)	2 182	9 458	11 640	18
Ибарско (Рожаје)	3 672	1 088	4 760	77
Даниловград	592	1 352	1 944	30
С в е г а :	22 547	30 998	53 545	42

Пљеваљско и ибарско подручје имају врло повољно стање у погледу заступљености дрвне масе четинара у укупном фонду дрвних маса свих шума. У скоријој прошлости стање у том по- гледу било је много боље и у другим подручјима, нарочито у тар- ском и никшићком. Међутим, неправилним газдовањем овај је однос веома поремећен. Сада би требало да се одговарајућим на- чином газдовања ово стање поправи, тј. да се повећа маса чети- нара а смањи маса лишћара и поправи квалитативна структура једних и других. Али, за то су потребно велико вријеме и сред- ства која се на основу садашњег стања шума у овим подручјима не могу остварити, јер планови газдовања шумама у тим под- ручјима нијесу резултат стварних потреба, него резултат мо- гућности — односно нужде што води у даље погоршање посто- јећег стања. У пљеваљском и ибарском подручју, пак, и без нарочитог труда могу имати довољно средстава.

Поставља се питање како да се ријеша овај проблем. Обично се као одговор чује да је рјешење у интеграцији. Даље је питање каква ова интеграција треба да буде. Ако је она таква да у њој средства остварена на територији једне комуне треба да се на територији те комуне и утроше, тј. да се не могу употријебити за поправку стања шума на територији друге комуне, онда се таквом интеграцијом неће много добити. Таквом интеграцијом смањиће се општи трошкови режије, боље ће се искористити по- једине службе и средства (нарочито механизација), ријешаће се

недостатак обртних средстава и томе слично, али се неће отклонити основно питање, тј. поправка стања шумских комплекса, у цјелини, независно од општинских граница.

До сличних закључака доћи ће се и ако се економско стање радних организација посматра кроз средства којима су она располагала за проширену репродукцију. Према подацима завршних рачуна за 1966. год., та су средства износила:

	— у 000 н. динара						
	Никшић	Пљевља	Ивангр.	Рожаје	Колаш.	Д. град	Укупно
Амортизација основних средстава	456	388	383	269	485	80	2 061
Амортизација за регенерацију шума	1 178	3 953	2 288	1 632	1 215	304	10 570
С В Е Г А:	1 634	4 341	2 671	1 901	1 700	384	12 631

Радна организација у Пљевљима остварује много већу масу амортизације за регенерацију шума од осталих. И то није резултат бољег и организованог рада, него природних фактора. Средства осталих организација нијесу довољна да би се остварио њихов циљ газдовања. У том погледу привредна реформа није подједнако утицала на економско стање свих радних организација у шумарству. Она је омогућила да оне организације које имају боље стање и структуру шума, постижу боље резултате у остваривању средстава амортизације за регенерацију шума и фондова из дохотка него оне организације које раде под неповољним природним условима привређивања.

Ако се економско стање радних организација посматра и кроз њихове фондове из дохотка и учешће ових средстава у укупном приходу за 1966. годину, добија се слична слика:

	— у 000 н. динара	
Радна организација	Фондови из дохотка	Процент учешћа фондова из дохотка у укупној маси
Никшић	167	2,7
Пљевља	4 171	67,7
Иванград	845	13,7
Рожаје	529	8,6
Колашин	175	2,8
Даниловград	274	4,5
С В Е Г А:	6 161	100,0

Дакле, 67,7⁰/₀ укупне масе фондова из дохотка свих радних организација отпада на организацију у Пљевљима а на остале свега 32,3⁰/₀.

Овдје треба истаћи да радна организација у Рожајама газдује шумама у ибарском шумскопривредном подручју које су доброг квалитета и структуре. Ове шуме, с обзиром на постојеће прилике, дају много веће могућности у погледу интензивности газдовања и постизања бољих резултата привређивања од оних који су постигнути 1966. г. Међутим, у овоме подручју газдовање шумама сједињено је са локалном индустријом за прераду дрвета, па је шумарство овдје углавном оријентисано у смислу задовољења тих потреба.

И учешће фондова из дохотка у укупном приходу даје приближно једнаку слику у погледу економске моћи појединих организација. По завршним рачунима за 1966. год. у укупном приходу оно изгледа овако: Никшић — 2,0, Пљевља — 19,0, Иванград — 7,6, Рожаје — 72, — Колашин — 1,5 и Даниловград — 86,6⁰/₀.

Велики проценат учешћа фондова из дохотка у укупном приходу остварила је само организација у Пљевљима. То такође показује да су неупоредиво слабији природни услови привређивања осталих организација, осим у Рожајама.

Посматрано у цјелини: амортизација основних средстава и амортизација за регенерацију шума и фондови из дохотка у 1966. год. представљају значајна средства. Она би при интензивнијем газдовању шумама могла бити и знатно већа. Када би се сва она објединила без обзира на општинске границе, њима би се могли постићи много бољи резултати на унапређивању шумарства у Републици него што се постижу данас. Ради тога ова би питања требало што прије размотрити и рјешавати у духу постојећих прописа и независно од усколокалистичких интереса појединих општина, јер се иначе не могу очекивати планирани резултати на унапређивању шумарства у Црној Гори.

КОРИШЋЕНИ МАТЕРИЈАЛИ

1. Завршни рачуни за 1966. годину радних организација: Никшић, Пљевља, Иванград, Колашин и Даниловград и подаци из завршних рачуна добијени у радној организацији у Рожајама, који се односе само на шумарство.
2. Институту за друштвено-економска истраживања — Титоград: „Економско-техничка документација за формирања шумско-привредних подручја у СРЦГ“.
3. Извјештај о производњи шумских сортимената за децембар 1966. (образац Шум. 22).